

การตั้งครรภ์ของเด็กหญิงวัยเยาว์: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา

สุภาชัย สาระจรัส

คุณนิตินพรัตน์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เมษายน 2553

คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์และคณะกรรมการสอบคุณิพนธ์ ได้พิจารณา
คุณิพนธ์ของ สุภาชัย สาระจรัส ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีวรรณ มีคุณ)

คณะกรรมการสอบคุณิพนธ์

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมวงศ์ วัฒนสุนทร)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีวรรณ มีคุณ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว.สมพร สุทัศน์ย์)

คณะศึกษาศาสตร์ อนุมัติให้รับคุณิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี แยมกลีกร)

วันที่ 7 เมษายน พ.ศ. ๒๕๖3

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนดุขฉินพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา
จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
ประจําภาคปลาย ปีการศึกษา2551

ประกาศคุณูปการ

คุณฐิณิพนธ์ ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย
แจ่มกระจ่าง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีวรรณ มีคุณ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
ที่ได้สละเวลาอันมีค่าช่วยแนะนำ ตรวจสอบแก้ไข ให้ความรู้และข้อคิดเห็นต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่
เป็นอย่างดีมาโดยตลอด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ตรวจสอบ ให้คำแนะนำแก้ไขแนวคำถาม
แบบไม่มีโครงสร้างในการสัมภาษณ์เชิงลึก ให้ความหมายของข้อค้นพบ และการตีความข้อมูล
เพื่อความเป็นเหตุเป็นผล และความน่าเชื่อถือในการนำเสนอขั้นสุดท้าย

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมวงศ์ วัฒนสุนทร ประธานคณะกรรมการ
สอบปากเปล่า รองศาสตราจารย์ ดร.ม.ร.ว.สมพร สุทัศนีย์ และกรรมการสอบปากเปล่าทุกท่าน
ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขคุณฐิณิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณบุคลากรในสถานสงเคราะห์บ้านพักเด็กและครอบครัวในสังกัดกระทรวง
การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และบุคลากรในโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข
ที่เกี่ยวข้องทุกแห่งที่ได้ให้การอนุเคราะห์และสนับสนุนการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเด็กหญิงและผู้ปกครองที่ให้ความร่วมมือในการเปิดเผยความจริงเกี่ยวกับ
ประสบการณ์การตั้งครรภ์และการปรับตัว ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ซับซ้อน อ่อนไหวต่อความรู้สึก
และอารมณ์ ด้วยน้ำใจอันบริสุทธิ์จริงใจ

ขอขอบคุณ นางวินัส สาระจรัส นายวินัส สาระจรัส นางสาววรรณมน สาระจรัส
นายชลรัฐ สาระจรัส และนางแอนนา สุมะโน ตลอดจนครอบครัวสาระจรัสทุกคนที่เป็นกำลังใจ
ให้การช่วยเหลือสนับสนุนอย่างดีมาโดยตลอด

คุณค่าใดที่พึงบังเกิดจากประโยชน์ของคุณฐิณิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศแด่ครอบครัว
ของเด็กหญิงวัยเยาว์ เพื่อน ข้าราชการ และองค์กรต่าง ๆ ที่ได้ทุ่มเทศักยภาพ พลังใจในการดูแล
ให้ความอนุเคราะห์มารดาวัยเยาว์และบุตร ให้ดำรงชีวิตและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นกำลังสำคัญ
สำหรับครอบครัวตนเองต่อไป

สุภาชัย สาระจรัส

49820265: สาขาวิชา: การศึกษาและการพัฒนาสังคม; ปร.ด. (การศึกษาและการพัฒนาสังคม)

คำสำคัญ: เด็กหญิงวัยเยาว์/ การตั้งครรภ์

สุภาชัย สาระจรัส: การตั้งครรภ์ของเด็กหญิงวัยเยาว์: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (THE EARLY TEENAGE PREGNANCY: A PHENOMENOLOGICAL RESEARCH) คณะกรรมการควบคุม
 คุณวุฒิพนธ์: สมหมาย แจ่มกระจ่าง, Ph.D., ศรีวรรณ มีคุณ, Ph.D. 172 หน้า. ปี พ.ศ. 2553.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์การตั้งครรภ์ของเด็กหญิงวัยเยาว์ การปรับตัวตามพัฒนาการของหญิงตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กหญิงวัยเยาว์ และแนวทางที่เหมาะสมในการช่วยเหลือเด็กหญิงวัยเยาว์ผู้ให้ข้อมูลเป็นเด็กหญิงอายุต่ำกว่า 15 ปี ที่ได้รับการวินิจฉัยจากสถานบริการของรัฐว่าตั้งครรภ์และได้เข้ารับบริการจนคลอดบุตร พุทธทาสภพไทยได้ สามารถเล่าเหตุการณ์ก่อนและหลังการตั้งครรภ์โดยเก็บข้อมูลระหว่าง เดือนพฤษภาคม - กันยายน พ.ศ. 2551 เฉพาะรายที่ได้รับความยินยอมในการทำวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลและผู้ปกครอง ตามกฎหมาย จำนวน 13 ราย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกตามแนวทางสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลแบบสามเส้า 3 วิธี คือ การตรวจสอบด้านข้อมูล การรวบรวมข้อมูลหลายวิธีการ และการตรวจสอบข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา ผลการวิจัยพบว่า

1. ประสบการณ์การตั้งครรภ์ของเด็กหญิงวัยเยาว์ เกิดจากการที่เด็กหญิงวัยเยาว์ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศศึกษาและเข้าใจว่าเพศสัมพันธ์ในวัยเด็กไม่สามารถทำให้ตนตั้งครรภ์ได้ จึงขาดการรับรู้วิธีคุมกำเนิดและไม่รับรู้สัญญาณการตั้งครรภ์จากการเปลี่ยนแปลงทางกาย ส่วนมากรับรู้จากภาวะลูกดิ้นและการตรวจปัสสาวะเพื่อทดสอบการตั้งครรภ์ด้วยตนเอง นอกจากนั้น ยังไม่สื่อสารปัญหาเรื่องเพศกับผู้ปกครองหรือครู เพราะรู้สึกอายใจที่มีความประพฤตินี้ไม่เหมาะสมตามวัยของเด็กไทย

2. เด็กหญิงวัยเยาว์ปรับตัวตามพัฒนาการหญิงตั้งครรภ์ ด้านสังคม คือ ลงเลใจเรื่องการยอมรับการตั้งครรภ์ วิตกกังวลเรื่องการปฏิบัติบทบาทมารดาและภาพลักษณ์ตนเอง แต่เมื่อผู้ปกครองส่งเสริมให้ใช้ชีวิตเปิดเผยโดยไม่ต้องจดทะเบียนสมรส จึงยอมรับการตั้งครรภ์และรับรู้การมีตัวตนของทารกด้านเศรษฐกิจ เด็กหญิงวัยเยาว์ทุกรายได้รับการเลี้ยงดูจากผู้ปกครองหรือสามี ด้านการศึกษา เด็กหญิงวัยเยาว์ทุกรายต้องพักการเรียนหรือลาออก แต่หลังคลอดได้รับความช่วยเหลือให้เข้าเรียนต่อ ยกเว้นรายที่ต้องเลี้ยงลูกด้วยตนเอง ด้านสุขภาพ ส่วนใหญ่วิตกกังวลด้านความปลอดภัยของลูกและการคลอด แต่เมื่อเปิดเผยการตั้งครรภ์สู่สังคม ทำให้รู้สึกผ่อนคลาย เกิดสัมพันธภาพที่ดีกับทารก จึงสนใจดูแลสุขภาพตนเองและทารกโดยการไปฝากครรภ์

3. แนวทางช่วยเหลือเด็กหญิงวัยเยาว์ ด้านการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ควรให้ความรู้ผู้ปกครองและครูให้มีทักษะการสังเกต การประเมินการเปลี่ยนแปลงของเด็กจากวัยเด็กสู่วัยรุ่นตอนต้น และสามารถถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศศึกษาแก่เด็กอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านความเป็นมารดาวัยเยาว์ให้ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องการดูแลสุขภาพตนเอง 3 ด้าน คือ 1) การดูแลตนเองที่จำเป็น 2) การดูแลตนเองตามระยะพัฒนาการ และ 3) การดูแลตนเองเมื่อมีภาวะเสี่ยงเบี่ยงเบนด้านสุขภาพ

49820265: MAJOR: EDUCATION AND SOCIAL DEVELOPMENT; Ph.D. (EDUCATION AND SOCIAL DEVELOPMENT)

KEYWORDS: THE EARLY TEENAGE GIRLS/ PREGNANCY

SUPACHAI SARAJARUS: THE EARLY TEENAGE PREGNANCY:
A PHENOMENOLOGICAL RESEARCH. ADVISORY COMMITTEE: SOMMAI JAMKRAJANG,
Ph.D., SRIWAN MEEKHUN, Ph.D. 172 P. 2010.

The purpose of this research was to study the early teenage pregnancy experience. The aspects included how these teenage pregnant adjusted themselves according to the pregnancy terms in order to find the proper and optimal assistant measures. The subjects were teenage girls under 15, whose pregnancy were diagnosed and followed by the public health services. They were fluent in Thai and informed before and after their pregnancy experiences. The data were collected with consent from the 13 pregnant themselves and their legal guardians between May to September BE. 2551. The methodology was non-structured in-depth interview. The triangulation principle was used to confirm the data. The phenomenological findings were as follows:

1. The lack of sex education was the leading cause of the early teenage girls who had premature sexual relationship. They believed that sexual intercourses during this period never led to any conception. Therefore it was not necessary to acquire any knowledge of birth control methods. The realization of pregnancy signs was mostly due to the fetal movement and the use of self pregnancy test kits. Furthermore, shame and guilts of their sexual misbehaves caused the communication break down between them and their parents and teachers alike.
2. The early teenage pregnant had to face several consequences. Socially, they found it very difficult to accept the events. Self-image and anxiety of being mother were two main reasons. The solutions came when their parents approved of the pregnancy without having to go through legislation process such as marital certificate acquisition. All pregnant were economically supported by parents or husbands. Most of them dropped out until giving birth. And continued their education except those who had to take-care their babies by themselves. If the pregnancy had been accepted, they felt relax and took good care of themselves.
3. The guideline for helping early teenage pregnancy should aim at teachers and parents by encouraging them to have observation and assessment skills about puberty changes as well as efficient sex education. About teenage pregnancy the emphasis should base on three aspects: take good care of themselves, awareness of pregnancy development and self- care for abnormal health condition.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
คำถามการวิจัย	6
ขอบเขตการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการจากการวิจัย	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
สถานการณ์การตั้งครรภ์ของเด็กหญิงวัยเยาว์	9
การช่วยเหลือเด็กหญิงวัยเยาว์ที่ตั้งครรภ์	19
ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ	23
การตั้งครรภ์ไม่วางแผนและการตั้งครรภ์ไม่ปรารถนา	38
พัฒนาการของหญิงตั้งครรภ์	46
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	69
3 วิธีดำเนินการวิจัย	75
ผู้ให้ข้อมูล	75
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	76
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	79
การวิเคราะห์ข้อมูล	80
การพิทักษ์สิทธิ์และจริยธรรมการวิจัย	81
การควบคุมคุณภาพการวิจัย	82

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิจัย	85
ข้อมูลทั่วไปและวิถีชีวิตของเด็กหญิงวัยเยาว์ที่ตั้งครรภ์	85
ประสบการณ์การตั้งครรภ์ของเด็กหญิงวัยเยาว์	93
การปรับตัวตามพัฒนาการของหญิงตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กหญิงวัยเยาว์ ที่ตั้งครรภ์	119
การเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น	119
ความพร้อมในการมีบุตร	124
การปรับบทบาทการเป็นมารดา	128
แนวทางที่เหมาะสมในการช่วยเหลือเด็กหญิงวัยเยาว์ที่ตั้งครรภ์	134
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	141
สรุปผลการวิจัย	141
ประสบการณ์การตั้งครรภ์ของเด็กหญิงวัยเยาว์	142
การปรับตัวตามพัฒนาการของหญิงตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กหญิงวัยเยาว์	143
แนวทางความช่วยเหลือเด็กหญิงวัยเยาว์ที่ตั้งครรภ์	145
อภิปรายผล	149
ประสบการณ์การตั้งครรภ์ของเด็กหญิงวัยเยาว์	150
การปรับตัวตามพัฒนาการของหญิงตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กหญิงวัยเยาว์ ที่ตั้งครรภ์	153
แนวทางที่เหมาะสมในการช่วยเหลือเด็กหญิงวัยเยาว์ที่ตั้งครรภ์	156
ข้อเสนอแนะ	157
บรรณานุกรม	159
ภาคผนวก	166
ภาคผนวก ก	167
ภาคผนวก ข	169
ประวัติย่อของผู้วิจัย	172

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 จำนวนการคลอดบุตรของเด็กหญิงอายุ 10 ปี ถึง 15 ปี จำแนกตามช่วงอายุ (เฉพาะโรงพยาบาลของรัฐ)	12
2 อัตราการตั้งครรภ์ของเด็กหญิงวัยเยาว์ เขต 4, 7 และ 9 ปี พ.ศ. 2550	13
3 จำนวนเด็กหญิงวัยเยาว์ตั้งครรภ์ ในเขต 4, 7 และ 9 จำแนกรายจังหวัด และอายุ ปี พ.ศ. 2550	14
4 ขั้นตอนการพัฒนาของบุคลิกภาพ	26
5 ขั้นตอนในการพัฒนาจิตสำนึก (Ego)	32
6 แสดงจำนวนและอัตราการตายจากการทำแท้งไม่ปลอดภัยของเขตต่าง ๆ ในโลก	43
7 ความเที่ยงตรงเชิงบรรยาย ความเที่ยงตรงเชิงตีความ ความเที่ยงตรงเชิงทฤษฎี ความเที่ยงตรงเชิงนัยทั่วไป (เชิงถ่ายโยง) และความเที่ยงตรงเชิงประเมิน	82
8 ข้อมูลทั่วไปของเด็กหญิงวัยเยาว์ที่ตั้งครรภ์	86
9 ข้อมูลทั่วไปของเด็กหญิงวัยเยาว์ที่ตั้งครรภ์และลักษณะการพักอาศัย	88
10 ข้อมูลประสบการณ์การตั้งครรภ์ของเด็กหญิงวัยเยาว์ที่ตั้งครรภ์	94

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 จำนวนการคลอดบุตรของเด็กหญิงอายุ 10-15 ปี	2
2 กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
3 การตั้งครรภ์และคลอดบุตรไม่พึงประสงค์ของประเทศญี่ปุ่น เกาหลี จีน สิงคโปร์ กัมพูชา และประเทศไทย	10
4 เปรียบเทียบอัตราการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของไทยกับองค์การอนามัยโลก	10
5 พื้นที่จังหวัดที่มีข้อมูลการคลอดบุตรของเด็กหญิงวัยเยาว์ในประเทศไทย	11
6 ขั้นตอนของกระบวนการแห่งการพัฒนาที่อาจเป็นไปได้	35
7 รูปแบบของกระบวนการเกิดความผูกพัน	59